

One-size-fits-all?

Immaterialrättsregler i frihandelsavtal

Kommerskollegium är Sveriges myndighet för utrikeshandel, EU:s inre marknad och handelspolitik. Vår uppgift är att förbättra möjligheterna för internationell handel med utgångspunkt i öppenhet, klara spelregler och fri rörlighet på EU:s inre marknad.

Målet för vårt arbete är att bidra till en väl fungerande inre marknad, en extern handelspolitik i EU som bygger på frihandel samt ett öppet och starkt multilateralt handelssystem.

Vi förser regeringen med beslutsunderlag, utredningar och yttranden samt deltar i internationella möten och förhandlingar.

Kommerskollegiums Solvitcenter hjälper företag och privatpersoner som stöter på problem med den fria rörligheten.

Vi är också värd för flera nätverk med näringslivsorganisationer och myndigheter som syftar till att utveckla förutsättningarna för handeln.

I vår roll som handelsmyndighet ingår dessutom att ge stöd till utvecklingsländer genom handelsrelaterat utvecklingssamarbete. Det sker bland annat genom kontaktpunkten Open Trade Gate Sweden som bistår exportörer från utvecklingsländer i deras handel med Sverige och EU.

Med våra utredningar och rapporter vill vi öka kunskapen om handelns betydelse för samhällsekonomin och för en global hållbar utveckling.

www.kommers.se

One-size-fits-all? Immaterialrättsregler i frihandelsavtal

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	4
Handelspolitisk ordlista	9
Inledning	11
1.1 Vad handlar utredningen om?.....	11
1.2 Varför är frågan handelspolitiskt viktig?	11
1.3 Syfte, metod och avgränsningar	13
1.4 Disposition.....	14
2 Bakgrund	15
2.1 WTO:s regelverk Trips	15
2.2 Exempel på Trips Plus i EU:s bilaterala frihandelsavtal ..	17
2.3 Immaterialrätt som en konkurrenskrafts- och handelsfråga 19	
2.4 Utvecklingsländer	21
2.4.1 Utvecklingsländers kostnader av immaterialrättslig skydd .	22
2.4.2 Exempel på målkonflikter	23
3 Tillväxt, handel, investeringar och konkurrenskraft	26
3.1 Immaterialrätt och tillväxt	26
3.1.1 Allmänt	26
3.1.2 Teknologiöverföring	28

3.1.3	Utvecklingsländer, immaterialrättsligt skydd och tillväxt	31
3.2	Immaterialrätt, handel och investeringar	35
3.2.1	Utvecklingsländer	36
3.3	Immaterialrätt och konkurrenskraft.....	38
3.3.1	Utvecklingsländer	39
3.4	Sammanfattande slutsatser utifrån studier	40
4	Vägledning	43
4.1	Höginkomstländer	44
4.2	Lägre och övre medelinkomstländer.....	45
4.3	Låginkomstländer	47
	Litteraturlista	49

Förord

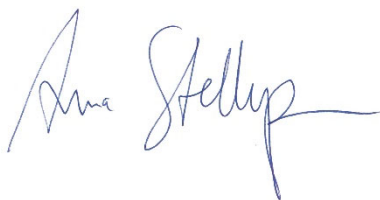
Idéer och skydd för idéer är en allt viktigare beståndsdel i internationell handel. Immaterialrättsligt skydd för varor och tjänster är avgörande för tekniska och kulturella framsteg och innovation, som driver hela samhällets utveckling. Läger vi till den internationella handelsutvecklingen och att både varor och tjänster blivit allt mer komplexa och högteknologiska, är det uppenbart att handel över gränser kräver ett anpassat skydd. För ett land som Sverige är därför immaterialrättsligt skydd viktigt för konkurrenskraften.

Frågan om immaterialrätt och handel är inte helt enkel och det finns både målkonflikter och varierande behov hos länder och aktörer. Utvecklade länder har till exempel historiskt sett haft ett större intresse av starkt skydd än utvecklingsländer. Det har stundtals varit en polariserad debatt, där till synes motstridiga intressen ställts mot varandra.

Den här utredningen One-size-fits-all? Immaterialrättsregler i frihandelsavtal, har som syfte att belysa kopplingarna mellan skydd för idéer – immaterialrätt – handel och olika aspekter av betydelse för ekonomisk utveckling. Inom Världshandelsorganisationen WTO och inom EU:s olika förhandlingar om frihandelsavtal med länder världen över, är immaterialrättsligt skydd en viktig del. Kommerskollegiums uppdrag är att ha ett handelspolitiskt perspektiv på immateriella rättigheter, vilket innefattar balans mellan olika intressen. Det kan till exempel handla om att ha länders olika förutsättningar i åtanke när handelsavtal förhandlas. Utredningen avslutas med en vägledning, där vi drar upp några grundläggande principer för vilken ambitionsnivå Sverige och EU bör eftersträva i handelsförhandlingar vad gäller immaterialrättsligt skydd, både med låginkomstländer, medelinkomstländer och höginkomstländer.

Anna Egardt har genomfört utredningen. Utredarna Anna Graneli, Erik Dahlberg och ämnesrådet Henrik Isakson har varit kvalitetssäkrare.

Stockholm, april 2019

Anna Stelling

Sammanfattning

Patent, varumärke, upphovsrätt och företagshemligheter är exempel på olika typer av immateriella rättigheter, med sinsemellan olika syften. Det gemensamma för immateriella rättigheter är att upphovsmannen ges en tidsbegränsad ensamrätt som ger möjlighet att kommersialisera sin idé innan andra har rätt att använda den (till exempel kopiera, producera eller importera). Samhällets syfte med att ge skydd för immateriella rättigheter är att ge incitament till investeringar i immateriella tillgångar och att stimulera kulturella och tekniska framsteg, vilket främjar hela samhällets utveckling.

Det övergripande internationella regelverket för handelsrelaterad immaterialrätt är Världshandelsorganisationens avtal "Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights" (Trips). Avtalet är ett drygt 20 år gammalt avtal som slår fast minimistandarder för immaterialrätt. Det är en kompromiss mellan olika intressen som fanns hos utvecklade länder och utvecklingsländer vid avtalets tillkomst. Sedan dess har den tekniska och digitala utvecklingen tagit fart, handelsmönstren förändrats och antalet bilaterala och regionala frihandelsavtal ökat. Detta har satt fokus på immaterialrätt som en handels- och konkurrenskraftsfråga. Ett bristfälligt immaterialrättsligt skydd upplevs som ett handelshinder.

För länder som konkurrerar med kunskap och högteknologiska produkter är det särskilt viktigt med immaterialrättsligt skydd på andra marknader. Aktörer såsom EU vill ofta ha ett liknande skydd som finns på hemmamarknaden, vilket är mer långtgående än Trips (Trips Plus). Bilaterala och regionala frihandelsavtal innehåller därför så kallade Trips Plus-bestämmelser. För EU:s del hämtas dessa bestämmelser i regel från EU:s egen lagstiftning.

Den här utredningen sätter fokus på immaterialrättens koppling till handel och betydelse för tillväxt, handel, investeringar och konkurrenskraft. Den visar på vilket sätt länder på olika utvecklingsnivå kan ha olika behov när det gäller immaterialrättsligt skydd, vilket gör att frihandelsavtal bör förhandlas med detta i åtanke.

Utredningen ger också vägledning kring vilken handelspolitisk ambitionsnivå (Trips eller Trips Plus) som kan stödjas gentemot olika kategorier av länder när EU förhandlar bilaterala eller regionala frihandelsavtal. Frågor om intresseavvägningar kan bli aktuella mellan å ena sidan EU:s och Sveriges behov av immaterialrättsligt skydd för

konkurrenskraft och tillväxt, och å andra sidan utvecklingsländers perspektiv. Frågan blir då hur dessa intressen bäst vägs samman.

Utvecklade länder har generellt sett ett starkt behov av immaterialrättsligt skydd, medan utvecklingsländer kan ha andra förutsättningar att dra nytta av immaterialrättsligt skydd. Dessa olika intressen kan avse till exempel immateriella rättigheters inverkan på tillväxt och utveckling i stort, både som incitament till FoU och inverkan på teknologiöverföring. Det kan också avse patentskyddets inverkan på pris, vilket kan vara speciellt kännbart i utvecklingsländer. Tillgång till rimligt prissatta läkemedel och klimatvänlig teknologi är två exempel.

Vägledning kring handelspolitisk ambitionsnivå (immaterialrätt)

För att kunna ge vägledning kring vilken handelspolitisk ambitionsnivå som kan stödjas i bilaterala och regionala frihandelsavtal, har en litteraturgenomgång gjorts, där bland annat ekonomisk forskning, litteraturstudier och andra rapporter har använts. Den övervägande delen av studierna som finns handlar om patent.

När det gäller handelspolitisk ambitionsnivå skiljer den här utredningen mellan Trips grundläggande bestämmelser och Trips Plus (bestämmelser som går längre än eller inte finns i Trips). Exempel på Trips Plus-bestämmelser som EU föredrar idag är bestämmelser om mellanhänders ansvarsfrihet i en digital miljö, att följa vissa internationella konventioner, ett mera specificerat skydd av företagshemligheter, skydd mot kringgående av tekniska åtgärder (kopieringsspärningar), tilläggs-skydd för patent, skydd för läkemedelsbolags kliniska testresultat, domstolsförelägganden mot tredje man och mer omfattande regler om säkerställande av immateriella rättigheter.

Vägledningen ska ses som generella riktlinjer. Det går därför inte att säga att vi alltid bör förespråka Trips Plus på alla områden, utan snarare i vilka fall en Trips Plus-ansats kan vara motiverad gentemot vissa länder över en viss utvecklingsnivå. Specifika förutsättningar i ett land eller målkonflikter (till exempel tillgång till ekonomiskt överkomliga läkemedel) kan i vissa fall motivera en annan bedömning ur ett utvecklingsperspektiv.

Det är också viktigt att beakta vilken typ av bestämmelse det är fråga om. Trips Plus i förhållande till alla typer av immateriella rättigheter eller en hög skyddsnivå är inte nödvändigtvis lika relevant. Sett till svensk export är vissa typer av bestämmelser viktigare än andra. Patent och varumärke är till exempel viktigare än geografiska ursprungs-beteckningar. Det är

också viktigt att de regler som finns kan säkerställas och att reglernas tillämpning i en digital miljö är tydliga.

Höginkomstländer

Höginkomstländer har som regel ett intresse av ett starkt immaterialrättsligt skydd för att ge incitament till investeringar i företagens immateriella tillgångar. Eftersom de generellt sett också har mer humankapital än exempelvis låginkomstländer, kan skyddet lättare främja investeringar i FoU i höginkomstländer.

För ett innovativt, import- och exportberoende land som Sverige är det viktigt att det finns immaterialrättsligt skydd på andra marknader. Om motparten i en frihandelsavtalsförhandling är ett höginkomstland, kan Sverige, som medlem av EU, stödja EU:s linje att verka för ett fullgott immaterialrättsligt skydd som motsvarar EU:s nivå i tredje land.

Lägre och övre medelinkomstländer

Medelinkomstländer, i synnerhet, behöver göra avvägningar mellan å ena sidan immaterialrättens roll för att öka handel och investeringar, och därigenom den teknologiöverföring och främjande av tillväxt som kan komma av det. Och å andra sidan konsekvenser i form av fördyrad eller begränsad tillgång och att viss annan teknologiöverföring begränsas, till exempel möjligheterna att lära av utländska produkter genom att imitera dem. Frågan är om ett medelinkomstland tjänar mest på att begränsa immaterialrättsskyddet för att uppmuntra lärande genom imitation (inklusive de industrier som lever på det), eller införa en relativt hög nivå av immaterialrättsligt skydd för att främja import, utländska investeringar eller inhemsk innovation.

Enligt de studier som vi granskat finns inte lika starka samband mellan immaterialrättsligt skydd och tillväxt för medelinkomstländer som för höginkomstländer. Immaterialrättsligt skydd främjar sannolikt inte till exempel innovation på samma sätt i medelinkomstländer som i höginkomstländer. Samtidigt kan medelinkomstländer befinna sig på något olika utvecklingsstadier, och i vissa länder i övre medelinkomstskiktet finns likartade förutsättningar att dra nytta av immaterialrättsligt skydd som för höginkomstländer. Vissa länder, som börjar bli innovativa, får exempelvis ett ökat intresse för immaterialrättsligt skydd.

Immaterialrättsligt skydd, främst patent, kan medföra att företag i utvecklade länder blir mer benägna att exportera till och investera i länder som har imitationsförmåga, främst länder i medelinkomst- till övre medelinkomstskiktet och utvecklingsländer som utgör stora marknader.

Handels- och investeringskopplingen kan därför sägas vara extra stark när det gäller immaterialrättsligt skydd för medelinkomstländer. Detta kan innebära ökade möjligheter att få teknologiöverföring. Skyddet kan också främja att användning av en viss teknologi licensieras ut till företag i ett annat land.

En viktig aspekt är att skyddet kan medföra att företag blir mer benägna att exportera *ny* teknologi eller högteknologiska produkter till ett land, vilket kan medföra såväl förbättrade varor och tjänster (inklusive insatsvaror och insatstjänster) som teknologiöverföring för importlandet. Immaterialrättsligt skydd kan också locka till sig investeringar i produktion och FoU, snarare än enbart försäljning och distribution (till exempel säljbolag). Detta kan sannolikt öka förutsättningarna för teknologiöverföring när det gäller högteknologiska varor och processer.

Som en riktlinje kan Trips Plus vara motiverat i förhållande till medelinkomstländer, speciellt för övre medelinkomstländer. Samtidigt kan medelinkomstländer befinna sig på olika stadier av utveckling eller ha en ojämn utveckling inom landet. Därför bör man alltid titta på varje enskilt fall, speciellt gällande lägre medelinkomstländer. Detta gäller också vilken typ av Trips Plus-bestämmelse som är aktuell.

Låginkomstländer

För låginkomstländer finns inte lika starka samband med immaterialrättsliga regler och tillväxt som för exempelvis höginkomstländer. Immaterialrättsligt skydd är heller inte en lika viktig faktor när det gäller främjande av handel och investeringar, som för andra typer av länder. Här kan en stabil makroekonomisk och institutionell miljö, ett gott företagsklimat och infrastruktur spela en större roll för investeringar. Det saknas dock inte en handelskoppling.

Immaterialrättsliga regler kan vara en del av ett gott företagsklimat, som i den mån handel och investeringar sker, kan främja tillväxt och utveckling. Däremot har låginkomstländer generellt sett inte samma förutsättningar att ta till sig den teknologiöverföring som kan komma av handel och investeringar som medelinkomstländer.

De flesta låginkomstländer är idag WTO-medlemmar, vilket gör att de i många fall har åtagit sig att genomföra Trips. Gentemot denna kategori av länder bör EU därför generellt sett inte kräva Trips Plus utan snarare Trips miniminivåer, det vill säga att de håller sig till det de redan åtagit sig i Trips. Det kan dock inte uteslutas att vissa typer av Trips Plus skulle kunna locka till sig handel och investeringar eller gynna utvecklingsländers konkurrenskraft.

Utvecklingsländer har också möjlighet till så kallad särskild och differentierad behandling enligt Trips. Det kan vara tekniskt och finansiellt samarbete och förlängda implementeringstider. De minst utvecklade länderna behöver inte införliva Trips förrän år 2021. De behöver heller inte ha patentskydd för läkemedel eller skydda testresultat förrän år 2033.

I de fall ett land inte är WTO-medlem kan grundläggande bestämmelser och successiva anpassningar till immaterialrättsligt skydd vara ett alternativ. Dessa länder bör även vid behov erbjudas kapacitetsuppbyggnad och samarbete för att genomföra reglerna.

Det finns oklarheter när det gäller Trips grundläggande icke-diskrimineringsprinciper (till exempel "mest gynnad nation") och dess förhållande till regionala och bilaterala avtal. Eftersom Trips saknar uttryckliga regler om undantag för regionala och bilaterala avtal, kan varje förmån som ett land får potentiellt behöva utsträckas till alla WTO-medlemsländer. Detta gör det än viktigare att tänka på vilka flexibiliteter och undantag från Trips ett utvecklingsland förhandlar bort och vilka Trips Plus-bestämmelser landet går med på.

I den mån som Trips Plus aktualiseras, kan också samma avvägningar om utvecklingshänsyn och potentiella målkonflikter som nämns för medelinkomstländer också göras gällande här. Bestämmelser som refererar till Trips och Doha-deklarationen om Trips och folkhälsa kan därför övervägas.

Sammanfattningsvis kan ambitionsnivån vara Trips Plus gentemot höginkomstländer och framför allt övre medelinkomstländer. När det gäller lägre medelinkomstländer bör en bedömning från fall till fall ske. Gentemot låginkomstländer kan Trips grundnivåer av skydd förespråkas, även om det inte ska uteslutas att vissa typer av Trips Plus bestämmelser skulle kunna locka till sig handel och investeringar eller gynna utvecklingsländers konkurrenskraft.

Handelspolitisk ordlista

Gatt

Världshandelsorganisationens (WTO) avtal om internationell handel med varor benämmt General Agreement on Tariffs and Trade, Gatt. Det nu gällande avtalet trädde ikraft 1995, samtidigt som WTO som organisation bildades. Det fanns dock redan tidigare ett avtal om varor (också benämnt Gatt), vilket nu har införlivats i det nu gällande Gatt.

Mest gynnad nation

Allmän princip i WTO:s avtal om att länder generellt sett inte får behandla olika WTO-medlemmar på olika sätt, det vill säga diskriminera mellan olika handelspartners. I WTO:s avtal om immateriella rättigheter (Trips) innebär principen att varje fördel som ges till rättighetshavare i hos ett medlemsland, också ska medges alla rättighetshavare från andra medlemmar.

Nationell behandling

Allmän princip i WTO:s avtal som handlar om att länder inte får diskriminera utländska varor eller tjänster. Dessa ska få samma behandling som motsvarande inhemska. I WTO:s avtal om handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter (Trips) betyder principen att man inte får diskriminera utländska rättighetshavare när det gäller immaterialrättsligt skydd.

Särskild och differentierad behandling

Princip inom WTO:s avtal om att utvecklingsländer ges speciella rättigheter och som ger utvecklade länder möjlighet att behandla dessa mer förmånligt än andra länder. Exempelvis förlängd tid för att införliva avtal och kapacitetsuppbyggnad.

Trips

WTO:s avtal om handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights).

Trips Plus

Bestämmelser om immaterialrättsligt skydd som går utöver Trips miniminivåer eller inte regleras alls där.

Wipo

World Intellectual Property Organization. Wipo är ett globalt forum inom FN där immateriella rättigheter diskuteras och förhandlas.

WTO

Förkortning för Världshandelsorganisationen, vilken bildades år 1995. Global organisation med 164 medlemsländer som arbetar med internationella handelsregler.

Inledning

1.1 Vad handlar utredningen om?

Immaterialrättsområdet är ett område som skiljer sig från många andra handelspolitiska områden. Det handlar inte om liberaliseringar utan om skyddet för idéer eller idéers uttryck.¹ Samhällets syfte med att ge skydd för immateriella rättigheter är att stimulera kulturella och tekniska framsteg vilka främjar hela samhällets utveckling.

Genom en tidsbegränsad ensamrätt får upphovsmannen möjlighet att kommersialisera sin idé innan andra har rätt att använda den (t.ex. kopiera, producera eller importera). Andra parter kan få möjlighet att använda det som skyddas, men då krävs rättighetshavarens tillstånd. Ofta sker detta i form av en licens vilken i regel ger rättighetshavaren rätt till betalning för användningen. Ensamrätten kan möjliggöra ett högre pris och licensintäkter i de fall varan eller tjänsten licensieras ut till andra parter.

Om den tidsbegränsade ensamrätten inte fanns skulle andra personer eller företag direkt kunna kopiera och konkurrera med den ursprunglige upphovsmannen. Risken finns då att den nedlagda investeringen inte skulle generera lika stora intäkter för den som investerat kapitalet, vilket skulle kunna minska incitamentet att lägga ned resurser för att komma med nya idéer, uppfinningar eller andra verk.

Denna utredning handlar om hur immaterialrätt är handelsrelaterad och att länder i handelsförhandlingar kan ha olika perspektiv.

1.2 Varför är frågan handelspolitiskt viktig?

I Kommerskollegiums uppdrag ingår att verka för frihandel och i det utgå ifrån det samlade svenska ekonomiska intresset. Detta rymmer både näringslivets och konsumenternas intressen, men också att beakta utvecklingsländernas perspektiv och integrering i handelssystemet.

Sverige är en kunskapsekonomi och rankas som ett av världens mest innovativa länder.² Immateriella rättigheter är därför en viktig konkurrenskrafts- och handelsfråga för Sverige.

Ekonomiska implikationer av immaterialrättsliga regler och dess påverkan på handel, utveckling och konkurrenskraft har debatterats

---

¹ Immaterialrätt = ”information som har ekonomiskt värde när den tas i bruk på marknaden”, se Maskus (2000).

² <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>

mycket under senare decennier, inte minst mot bakgrund av Världshandelsorganisationens (WTO:s) avtal om immateriella rättigheter Trips³ och senare tids bilaterala och regionala handelsavtal. Trips sätter upp miniminivåer av immaterialrättsligt skydd för WTO-medlemsländer. Samtidigt sluts allt fler bilaterala och regionala frihandelsavtal, vilka inte sällan stadgar högre nivåer av immaterialrättsligt skydd eller sådant som inte regleras i Trips alls (s.k. Trips Plus).

Under senare decennier har varor och tjänster blivit alltmer högteknologiska och komplexa samtidigt som den internationella handeln och globala värdekedjor har gjort immaterialrättsligt skydd utanför EU än viktigare ur ett konkurrenskraftsperspektiv för europeiska och svenska företag.⁴

I handelsförhandlingar med tredje land försöker EU generellt få till stånd ett immaterialrättsligt skydd motsvarande det som finns inom EU, samtidigt som man generellt sett tar hänsyn till förhandlingspartens utvecklingsnivå. Regionala och bilaterala avtal sluts med både utvecklade länder och utvecklingsländer, vilket kan ge anledning att fundera över frågor om i vilken mån EU bör kräva motsvarande skydd som det som finns inom EU (d.v.s. Trips Plus).

Utvecklade länder har historiskt haft ett större intresse av ett starkare skydd än utvecklingsländer. Det är därför framför allt utvecklade länder som har velat reglera immateriella rättigheter inom ramen för handelsorganisationen WTO för att komma till rätta med handeln med piratkopierade varor.⁵

Ibland anses utvecklade länders behov av immaterialrättsligt skydd i andra länder och utvecklingsländers behov av ett väl avvägt, och i vissa fall mindre starkt skydd, krocka. Ett starkt patentskydd kan under vissa omständigheter fördyra användning och påverka tillgång till en viss teknologi. När det gäller utvecklingsländer brukar framför allt tillgång till mediciner och klimatvänlig teknologi nämnas. När det gäller läkemedel har denna risk adresserats av WTO:s medlemsländer i Doha-deklarationen om Trips och folkhälsa från 2001, som fastslog att Trips-avtalet ska tolkas på ett sätt som stödjer medlemmarnas rätt att vidta åtgärder för att främja folkhälsan.

---

³ Trips står för Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights.

⁴ För en utförligare beskrivning, se kapitel 2.3.

⁵ Piratkopiering avser i strikt mening upphovsrättsintrång, men begreppet används ofta även för situationer där intrång i andra immateriella rättigheter avses. I detta sammanhang åsyftas mer än endast upphovsrättslig piratkopiering.

Samtidigt som ett svagt skydd i ett land kan innebära större möjligheter för inhemska företag att lära genom att kopiera utländska varor och tjänster, kan det också innebära att utländska företag blir mindre benägna att exportera den senaste tekniken dit. Det exporterande företaget kan då riskera att bli utkonkurrerat av billigare kopior och inte få betalt för nedlagda investeringar i den immateriella tillgången. Ur ett handelsperspektiv är därför balans mellan olika intressen viktigt.

Ett annat exempel på frågornas aktualitet i handelspolitiken är att länder kan ha olika syn på möjligheterna enligt Trips att ställa krav på teknologiöverföring från utländska företag som äger immateriella rättigheter. Ett illustrativt exempel är de konsultationer som EU och USA nyligen begärde med Kina inom ramen för WTO:s tvistlösningsmekanism.⁶

1.3 Syfte, metod och avgränsningar

Syftet med denna utredning är beskriva hur immaterialrätten är handelsrelaterad och belysa kopplingar mellan immaterialrätt och olika aspekter av betydelse för ekonomisk utveckling (bl.a. tillväxt, handel, investeringar och konkurrenskraft). Den syftar också till att ge vägledning kring det handelspolitiska perspektivet på immateriella rättigheter i frihandelsavtal, givet att det kan finnas olika intressen hos länder på olika utvecklingsnivå. Hur långt bör vi till exempel tillmötesgå EU-företags önskemål om ett starkt skydd givet utvecklingsländers perspektiv? Och vilken handelspolitisk ambitionsnivå bör vi ha gentemot olika kategorier av länder? Det är också viktigt med en förståelse för hur immateriella rättigheter är handelsrelaterade och påverkar olika länder när ställning kan behöva tas i specifika frågor om exempelvis målkonflikter.

Metoden är att utifrån en litteraturgenomgång beskriva kopplingar mellan immaterialrättsligt skydd och handel/investeringar, tillväxt och konkurrenskraft för olika kategorier av länder. Den litteratur som används består framför allt av ekonomisk forskning- dels kvantitativa analyser, dels olika typer av litteraturöversikter (i sig sammanfattningar av kvantitativa analyser) och andra rapporter. I den ekonomiska forskningen har olika aspekter undersökts med olika metoder, vilket ibland gör resultaten svåra att jämföra. Utredningen ska därför läsas med detta som utgångspunkt.

Generellt sett är det svårt att mäta effekter av immaterialrättsligt skydd, vilket bland annat beror på svårigheten att isolera faktorer som är att

---

⁶ WT/DS542/1 (USA) och WT/DS549/1 (EU).

hänföra till skyddet specifikt från andra faktorer som påverkar. Det är också svårt att veta om eventuella samband på makroekonomisk nivå är kausala. Det senaste decenniet har dock mer forskning om immaterialrätt ur ett företagsperspektiv kommit, där det mikroekonomiska perspektivet kan komplettera det makroekonomiska. Trots detta skulle fler empiriska studier på företags- eller sektornivå kunna bidra ytterligare.

Den största delen av den ekonomiska litteraturen om immaterialrätt handlar om patent respektive införandet av patentkrav i utvecklingsländer. Mer forskning skulle behövas när det gäller andra typer av immateriella rättigheter och för olika typer av varor och sektorer. Många studier drar slutsatser om immaterialrättsligt skydd i sin helhet, trots att endast patentskydd studerats. Andra studier tydliggör att analysen gällt patent specifikt. En följd av detta är att även denna studie omväxlande kommer att tala om patent och immaterialrätt.

Trips regler om patentskydd och utvecklingsländers tillgång till mediciner är viktiga frågor som har kopplingar till Doha-deklarationen om Trips och folkhälsa (2001) och mål 3 i Agenda 2030 (rätten till ett hälsosamt liv och välbefinnande). Rätten till grundläggande sjukvård regleras också i konventioner om mänskliga rättigheter.⁷ På grund av frågans komplexitet kommer utredningen inte att behandla frågan uttömmande, utan endast översiktligt gå in på olika avvägningar.

1.4 Disposition

I det följande ges inledningsvis en kort introduktion till WTO:s regelverk om handelsrelaterad immaterialrätt och exempel på Trips Plus-bestämmelser i EU:s bilaterala frihandelsavtal. Det ges även en introduktion till hur den internationella handelsutvecklingen och andra tendenser har satt ökat fokus på immaterialrätt som en konkurrenskrafts- och handelsfråga. Vidare ges en kort introduktion till utvecklingsländers perspektiv.

Kapitel 3 redogör för diskussionen i litteraturen när det gäller kopplingarna mellan immaterialrättsligt skydd och tillväxt, handel och investeringar samt konkurrenskraft. Det görs även en jämförelse med om dessa samband kan se annorlunda ut för utvecklingsländer.

Kapitel 4 syftar till att ge vägledning kring vilken handelspolitisk ambition som är lämplig i förhållande till olika kategorier av länder när EU förhandlar frihandelsavtal med andra parter.

---

⁷ Exempelvis FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR). Se även Kommerskollegium (2016:1), s. 22-23.

2 Bakgrund

2.1 WTO:s regelverk Trips

WTO:s avtal om immateriella rättigheter, Trips⁸, trädde ikraft samtidigt som WTO som organisation bildades år 1995 och förhandlades därför för mer än 20 år sedan. Innan dess fanns ett antal immaterialrättsliga konventioner som administrerades av WIPO och ett fåtal bestämmelser inom Gatt-avtalet⁹ som explicit relaterade till immaterialrätt. Intresset för att förhandla ett brett spektrum av immaterialrättsliga frågor under WTO var inte lika starkt hos alla länder. Framför allt utvecklade länder, såsom USA och Japan, såg ett behov av reglering, alternativt förtydligande av Gatt, mot bakgrund av en ökad handel med förfalskade varor som gjorde intrång i immateriella rättigheter.¹⁰

Det som var nytt med Trips i förhållande till tidigare konventioner var ett bredare täckningsområde och vissa förtydliganden och tillägg. Avtalet gav möjligheter att säkerställa rättigheterna inför nationella domstolar och knöt bestämmelserna till WTO:s tvistlösningsmekanism mellan stater. Dessutom stadgades en mest-gynnad-nations-princip (MGN), vilket är en del av WTO:s icke-diskrimineringsprincip.¹¹

Trips stadgar miniminivåer av immaterialrättsligt skydd för WTO:s medlemsländer. Avtalet omfattar upphovsrätt (inklusive närstående rättigheter), varumärken, geografiska ursprungsbezeichnungar, design/mönster, patent, företagshemligheter och skydd för kretsmönster i halvledarprodukter. Trips innehåller också regler om säkerställande av immaterialrättsligt skydd, till exempel straffrättsliga bestämmelser vid varumärkesförfalskning och upphovsrättslig piratkopiering samt möjligheter att ansöka hos tullmyndigheten om att stoppa import av varumärkesförfalskade eller upphovsrättsligt piratkopierade varor.

Målet med Trips är att immateriella rättigheter ska bidra till att främja teknisk innovation och teknologiöverföring till ömsesidig nytta för både producenter och användare, på ett sätt som främjar social och ekonomisk

---

⁸ Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights.

⁹ Gatt står för General Agreement on Tariffs and Trade, på svenska Allmänna tull- och handelsavtalet. Se framför allt art IX om ursprungsbezeichnungar och det allmänna undantaget i art XX.

¹⁰ Gervais (2003), s. 9 ff.

¹¹ I Trips innebär principen att varje fördel, förmån frihet eller rättighet som ges till rättighetshavare från en medlem ifråga om immateriella rättigheter, omedelbart och ovillkorligt också ska ges till rättighetshavare från övriga medlemmar.

välfärd. Det är därför en balans mellan olika intressen som ska eftersträvas. Liksom i andra WTO-avtal finns icke-diskrimineringsbestämmelser i form av principerna om ”nationell behandling” och ”mest gynnad nation”.¹²

Eftersom WTO:s medlemsländer befinner sig på mycket olika utvecklingsnivå finns möjlighet för de länder som önskar ett högre skydd att ha mer långtgående bestämmelser, till exempel längre skyddstider eller fler bestämmelser om säkerställande av reglerna. Länder kan också välja att ha andra typer av immaterialrättsligt skydd som inte regleras av Trips.

Trips innehåller också bestämmelser som ger medlemmarna flexibilitet, så kallade flexibiliteter. Det betyder att det finns ett visst utrymme att tolka och införliva avtalet efter eget behov. Detta kan gälla alltifrån att tillämpa vissa begränsade undantag, att skydda sådant som inte täcks av Trips eller frihet att tolka centrala begrepp ifråga om till exempel vad som är möjligt att patentera. Det finns också möjlighet till tvångslicenser när det gäller patent, det vill säga ett land kan i vissa fall tvinga till sig en licens utan rättighetshavarens samtycke. Denna flexibilitet är ett speciellt undantag som kan ha betydelse när det gäller tillgång till mediciner, både för att förse den inhemska marknaden eller för export till ett annat land i behov.

Avtalet innehåller också bestämmelser om så kallad särskild och differentierad behandling till förmån för utvecklingsländer, till exempel längre implementeringstider och möjlighet till tekniskt bistånd. För de minst utvecklade länderna finns regler om teknologiöverföring. Utvecklade länder ska ge företag och institutioner incitament för att främja och uppmuntra teknologiöverföring för att de minst utvecklade länderna ska kunna utveckla sitt tekniska kunnande.

Förutom vissa möjligheter till undantag och begränsningar av skyddet, finns också en generell bestämmelse om att medlemmar kan besluta om åtgärder som bedöms nödvändiga för att skydda allmänhetens hälsa eller för att främja områden som är viktiga för landets sociala, ekonomiska och tekniska utveckling. Sådana åtgärder måste dock vara förenliga med Trips i övrigt.¹³

---

¹² Nationell behandling innebär att varje medlem ska ge andra medlemmars rättighetshavare en behandling som inte är mindre förmånlig än den som ges till inhemska ifråga om skyddet för immateriella rättigheter, art 3 i Trips. När det gäller mest gynnad nationsprincipen, se fotnoten ovan.

¹³ Art 8 i Trips.

Exempel på immateriella rättigheter som skyddas i Trips

Patent skyddar uppfinningar baserade på tekniska framsteg, både produkter och processer (vilket kan vara tjänster).

Upphovsrätt skyddar litterära, konstnärliga och musikaliska verk.

Varumärken skyddar tecken eller kombinationer av tecken som kan särskilja varor eller tjänster som tillhandahålls i en näringsverksamhet från varor och tjänster som tillhandahålls i någon annans näringsverksamhet.

Design/mönster skyddar nya och särpräglade mönster.

Geografiska ursprungsbeteckningar skyddar beteckningar som anger att en vara har sitt ursprung i ett speciellt territorium, om varans egenskaper, rykte eller andra karaktäristiska egenskaper beror på dess geografiska ursprung.

Företagshemligheter skyddar information som har ett kommersiellt värde och där åtgärder vidtagits för att hålla informationen hemlig eller på andra sätt användas på ett sätt som strider mot god affärssed.

I skyddet ingår även ett skydd för läkemedelsföretags och lantbrukskemiska företags kliniska testresultat som tas fram för att få marknadsgodkännande för en produkt.

Som framgår ovan, fyller olika typer av immateriella rättigheter olika syften. Patent och upphovsrätt syftar till att uppmuntra intellektuella prestationer, medan skydd för varumärken och geografiska ursprungsbeteckningar snarare underlättar produktdifferentiering och möjligheter för konsumenter att särskilja mellan olika typer av varor och tjänster.

2.2 Exempel på Trips Plus i EU:s bilaterala frihandelsavtal

I den här studien definieras Trips Plus som alla bestämmelser som inte finns i Trips (ytterligare immateriella rättigheter) eller som går längre än Trips. Det kan både röra bestämmelser som stadgar ett starkare skydd än det som finns i Trips, eller förtydligar Trips.

EU:s immaterialrättsliga regelverk bygger på Trips, men är mer detaljerat och långtgående eftersom det syftar till att harmonisera EU-medlemsstaternas lagstiftning. När EU sluter bilaterala frihandelsavtal med tredje land ingår som regel ett kapitel om immaterialrätt. EU:s ambition är generellt sett att åstadkomma skyddsnivåer motsvarande de som finns inom EU, vilket innebär bestämmelser som går längre än

Trips. Detta gör EU idag och skillnaden mellan Trips och Trips Plus är till exempel bestämmelser om

- att olika internationella konventioner ska följas eller beaktas,
- mellanhänders (plattformars) ansvarsfrihet i en digital miljö,
- skydd mot kringgående av tekniska åtgärder för upprätthållande av immaterialrättsligt skydd,
- tilläggskydd för patent,
- skydd för testresultat (läkemedel och lantbrukskemiska produkter),
- längre skyddstider för upphovsrätt och ett starkare skydd för geografiska ursprungsbeteckningar,
- mer specificerade regler om företagshemligheter i enlighet med EU:s egen lagstiftning,
- mer omfattande regler för säkerställande av immateriella rättigheter, exempelvis domstolsförelägganden mot tredje man, gränsåtgärder (tullmyndigheters ingripanden) för fler immateriella rättigheter än i Trips och att de kan aktualiseras också vid export och i transit.

I de fall internationella immaterialrättsliga konventionen ska följas eller eftersträvas kan detta röra exempelvis Patent Law Treaty, WIPO Copyrights Treaty (1996), WIPO Performances and Phonograms Treaty (1996) eller International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV 1991). Skrivningarna om mellanhänders ansvarsfrihet, skydd mot kringgående av tekniska åtgärder och domstolsförelägganden mot tredje man är relevanta för immaterialrättsligt skydd i den digitala miljön. Dessa bestämmelser finns på den inre marknaden och fyller olika syften.

Reglerna om mellanhänders ansvarsfrihet reglerar under vilka förutsättningar tjänsteleverantörer online ska vara ansvarsfria för material som lagras på eller passerar deras domäner. Skydd mot kringgående av tekniska åtgärder för att förhindra olovlig spridning av upphovsrättsligt skyddat material avser kopieringsspärar. Och reglerna om domstolsförelägganden mot tredje möjliggör att till exempel mellanhänder online kan blir föremål för domstolsförelägganden. Skydd för testresultat skyddar forskande läkemedelsföretags testresultat som ges in till myndigheter i syfte att få marknadsgodkännande. Skyddet innebär att andra företag inte kan använda samma kliniska testresultat när de senare ansöker om marknadsgodkännande. Tilläggskydd för patent innebär att en patenthavare kompenseras för den tid det tar att få marknadsgodkännande för läkemedlen och som innebär att patenttiden

löper på utan att produkten kan kommersialiseras. Regler om säkerställande rör alltifrån gränsåtgärder, till bevis, domstolsförelägganden och sanktioner.

En aspekt som är viktig att komma ihåg när bilaterala och regionala frihandelsavtal sluts, är att Trips Plus-bestämmelser som ger fördelar ifråga om immaterialrättsligt skydd till ett annat land, potentiellt kan behöva utsträckas till rättighetshavare i övriga WTO-medlemsländer. Denna princip kallas principen om mest gynnad nation (MGN). Detta beror på att det finns juridiska oklarheter när det gäller tillämpningen av Trips MGN-princip i förhållande till Trips Plus-bestämmelser i bilaterala och regionala avtal.¹⁴ Trips saknar uttryckliga regler om undantag för regional integration, vilket bland annat finns i WTO:s Gatt-avtal.¹⁵

2.3 Immaterialrätt som en konkurrenskrafts- och handelsfråga

Immaterialrättsligt skydd i andra länder har mot bakgrund av den tekniska utvecklingen, handelsutvecklingen och digitaliseringen blivit en allt viktigare konkurrenskrafts- och handelsfråga för företag i utvecklade länder. Detta gäller speciellt med anledning av nedanstående tendenser, vilka på många sätt hänger samman:

Ökat kunskapsinnehåll hos varor och tjänster

Varor och tjänster har på senare tid blivit alltmer komplexa och högteknologiska, vilket kräver mer kunskap i olika steg i värdekedjan. Detta har gjort immateriella tillgångar såsom anställdas expertis, databaser, immateriella rättigheter allt viktigare för företag.¹⁶ Varor och tjänster med högteknologiskt innehåll är typiskt sett immaterialrättsligt skyddade. Ett exempel är resultat av FoU, vilket kan skyddas patenträttsligt. Handeln med högteknologiska varor fördubblades mellan 1980 och 1994.¹⁷ Ett grovt mått på denna utveckling är även att antalet patent- och varumärkesansökningar har ökat de senaste åren globalt sett.¹⁸

Den internationella handelsutvecklingen och globala värdekedjor

¹⁴ Se t.ex. Lukauskas, Stern och Zanini (2013), s. 754 och 764. Se även Abbot, Cottier och Gurry (2015), s. 77-78 samt Unctad-ICTSD (2005), s. 62-82 och WTO, WIPO och WHO (2012), s. 55 och 186.

¹⁵ I WTO:s avtal om varor (Gatt, art XXIV) respektive tjänster (GATS, art V) finns uttryckliga regler om regional integration, vilket har betydelse för regionala och bilaterala frihandelsavtal.

¹⁶ OECD (2013) S. 22-26. Tillgänglig på <http://dx.doi.org/10.1787/9789264193307-en>

¹⁷ Fink och Primo Braga i Fink och Maskus (2005), s. 19.

¹⁸ WIPO (2017), s. 29 och 98.

Senare decenniers ökning av internationell handel och utvecklingen mot globala värdekedjor har satt ökat fokus på immaterialrättens roll som handelsfråga. Detta har inneburit en ökad specialisering och handel med insatsvaror och insattjänster. Som en följd av detta kan en varus produktion vara förlagd till olika länder. Exempelvis kan FoU och design ske i ett land, tillverkning i ett annat och sammansättning ske i ett tredje.

Genom ökad global handel har internationell teknologiöverföring på många sätt ökat.¹⁹ Exponeringen för kopiering ökar när produktionsstegen sker på flera marknader, vilket kan innebära risk för olaglig kopiering/intrång i varje steg och geografiskt område.²⁰ Detta kan medföra konkurrens från produkter som kan vara billiga just på grund av att den ursprungliga investeringen, till exempel investeringar i FoU eller upparbetad ”good will”, inte behöver göras. En annan följd av globala värdekedjor är att även insatsdelar till andra varor kan vara kopierade.²¹

Även innovationsprocesser har internationaliserats, vilket har gjort kunskap och immateriella tillgångar än viktigare för företagets konkurrenskraft.²² När FoU lokaliseras till andra länder eller vid etablerandet av samriskföretag (”joint ventures”), kan risken för att idéer olagligt kopieras eller att teknologier används öka. Detta kan medföra att den som kopierar får fördelar av investeringar som andra har gjort.

Sammantaget har detta i högre grad aktualiserat företagets behov av immaterialrättsligt skydd i andra länder.

Ett bristfälligt skydd som ett upplevt handelshinder

Ett bristfälligt skydd kan upplevas som ett handelshinder och innebära att rättighetshavare undviker att exportera till marknader där de riskerar att utkonkurreras av billigare produkter. Exempelvis angav 11 % av svenska företag att de har haft problem med piratkopiering utanför EU i Kommerskollegiums företagsundersökning från 2016.²³ Det finns också studier om hur ledande svenska börsbolag drabbas av olika typer av immaterialrättsintrång i andra länder.²⁴

Avancerade utvecklingsländer (tillväxtländer) går från imitation till innovation

¹⁹ Världsbanken (2008), s. 150.

²⁰ SOU 2015:16. Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar, s. 31.

²¹ OECD/EUIPO (2016), s. 24 och 33-34.

²² OECD (2011), s. 9.

²³ Kommerskollegium (2016:5), s. 29. Det är sannolikt att företagen väger in även andra intrång i ”piratkopiering” än endast upphovsrättsintrång.

²⁴ Black Market Watch och Svenskt Näringsliv (2015).

Avancerade utvecklingsländer i medelinkomstskiktet (tillväxtländer) har i många fall börjat klättra i värdekedjorna och konkurrera med utvecklade länder om innovation och immateriella tillgångar. Länder som Kina tar steget från imitation till innovation och har börjat ta plats på innovationsarenan. Bland annat ökar deras investeringar i FoU som en andel av BNP.²⁵ Kina ligger också tillsammans med USA och Japan i topp när det gäller antalet nationella patentansökningar.²⁶

Digitalisering och E-handel

En annan faktor som har bidragit till att aktualisera immaterialrätt ur ett handelsperspektiv är digitaliseringen, internet och den ökande e-handeln. På internet handlas det inte bara med fysiska varor och tjänster utan också digital information, film och musik. Traditionell e-handel har bestått i att företag har använt en hemsida, men idag är e-handeln mycket mer komplex. Nya digitala lösningar och nya apparater (t.ex. smartphones) har förenklat handel med varor och tjänster. Nya typer av mellanhänder såsom e-handelsplattformar och sociala nätverk har vuxit fram vid sidan av säljare och köpare, vilket ökar e-handel.²⁷ Samtidigt som internet innebär oändliga spridningsmöjligheter och möjlighet att hitta marknader i andra länder, finns också en ökad risk för olaglig kopiering och spridning. Detta kan försvåra möjligheterna för rättighetshavare att få avkastning på sitt material, men också medföra att reglerna blir svårtolkade i en digital miljö givet den tekniska utvecklingen.

2.4 Utvecklingsländer

Länder definierar själva i WTO om de är utvecklingsländer. Det kan därför vara fråga om länder på mycket olika utvecklingsnivå som har olika teknologisk kapacitet och olika möjligheter att dra nytta av immaterialrättsligt skydd. Det finns dock internationella klassificeringsmodeller som Världsbanken och OECD-DAC använder sig av. Länder grupperas då efter inkomstnivå: låginkomst, lägre medelinkomst, övre medelinkomst och höginkomstländer.²⁸ Samma indelning kommer att användas i slutsatserna från denna studie. Ofta används i litteraturen begrepp som ”utvecklingsländer” och ”utvecklade länder”. Eftersom det är svårt att veta exakt var gränsen går utgår

²⁵ <https://www.oecd.org/sti/msti.htm> OECD, Main Science and Technology Indicators. Sidan besökt 2018-11-13. Se även SOU 2015:16 s. 31.

²⁶ WIPO (2017), s. 29-30.

²⁷ Kommerskollegium (2015).

²⁸ <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups> . För en beskrivning av hur klassificeringen görs se <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries>

kollegiet från att utvecklingsländer kan vara alla länder som inte är höginkomstländer.

Litteraturen hänvisar i vissa fall till de minst utvecklade länderna (MUL). Detta begrepp har sin grund i FN:s klassificering inom ramen för ”Committee for Development Policy”.²⁹ I stora drag överensstämmer listan med Världsbankens klassificering av låginkomstländer, men inkluderar även vissa länder som Världsbankens klassificerar som länder i lägre medelinkomstskiktet. Denna studie kommer därför att genomgående använda begreppet låginkomstländer.

Världsbanken definierar låginkomstländer som de som har en bruttonationalinkomst per capita (GNI per capita) på 995 USD eller mindre. Några exempel på låginkomstländer är Haiti, Liberia, Nepal och Afghanistan. Motsvarande siffra för lägre medelinkomstländer, till exempel Indien, Indonesien, Angola, Kambodja, Kenya och Honduras, är 996 till 3 895 USD. Siffran för övre medelinkomstländer, till exempel Sydafrika, Thailand, Ryssland, Namibia, Libanon, Brasilien, Kina och Mexiko är 3 896 till 12 055 USD. Höginkomstländer har enligt denna kategorisering en bruttonationalinkomst per capita på 12 056 USD eller mer.³⁰

2.4.1 Utvecklingsländers kostnader av immaterialrättslig skydd

De kostnader som utvecklingsländer kan ha av immaterialrättsligt skydd kan grovt indelas i tre delar; minskade möjligheter att kopiera, högre priser samt statsfinansiella kostnader.

Eftersom immaterialrättsliga regler innebär en rätt att hindra andra från att använda sin uppfinning eller skapelse kan de innebära minskade möjligheter att tjäna pengar på att kopiera, men också att lära av nya teknologier och idéer utifrån befintliga varor eller tjänster (”reverse engineering”) eller att anpassa dessa till lokala förhållanden.

Patent innebär ofta möjligheten att ta ut ett högre pris eftersom det innebär en exklusiv rätt till användning och därigenom begränsar konkurrensen. Parallellt med immaterialrättsligt skydd kan det därför vara viktigt med konkurrensregler för att motverka eventuella negativa effekter. Högre priser på varor och insatsvaror och tjänster kan vara ett speciellt problem för utvecklingsländer eftersom de har en svagare köpkraft än utvecklade länder. Inom vissa känsliga sektorer, exempelvis

²⁹ <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category.html>

³⁰ Detta gäller för 2019.

<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>

när det gäller tillgång till mediciner eller viktig teknologi, kan detta bli ett särskilt stort problem.

Rättighetshavaren kan ge andra företag och parter tillstånd att använda det som skyddas i form av ett licensavtal, men detta sker i regel mot någon form av betalning, vilket gör användningen dyrare.

Införandet och efterlevnaden av immaterialrättsliga regler innebär dessutom statsfinansiella kostnader, vilka kan vara speciellt kännbara för utvecklingsländer.³¹ Vid säkerställandet av de immateriella rättigheterna involveras olika delar av samhället, till exempel polis, åklagare, registreringsorgan, tullmyndigheter och domstolar.

2.4.2 Exempel på målkonflikter

Utvecklade länders behov av ett starkt immaterialrättsligt skydd i tredje land och utvecklingsländers behov av tillgång till produkter till ett överkomligt pris och teknologiöverföring anses ibland kunna krocka. Tillgång till mediciner och klimatvänlig teknologi är två sådana exempel. Även när det gäller säkerställande av immaterialrättsligt skydd kan det finnas olika intressen hos utvecklade länder och utvecklingsländer.

Tillgång till mediciner

Trips regler om patentskydd och utvecklingsländers tillgång till mediciner är viktiga frågor som har kopplingar till Doha-deklarationen om Trips och folkhälsa (2001) och mål 3 i Agenda 2030 (rätten till ett hälsosamt liv och välbefinnande). Till detta mål finns också ett delmål knutet som handlar om att sträva efter ekonomiskt överkomliga grundläggande läkemedel och vaccin i enlighet med Doha-deklarationen om Trips och folkhälsa (3b).

Enligt Trips ska läkemedel kunna patenteras. EU har gått längre än Trips och har regler om tilläggsskydd för patent och skydd för läkemedelsbolagens testresultat. Dessa regler hamnar ofta i EU:s bilaterala frihandelsavtal i form av Trips Plus.

I vissa utvecklingsländer är tillgången till mediciner för att motverka epidemier såsom malaria och AIDS livsviktiga. Olika patentrelaterade regler (inklusive tilläggsskydd för patent) kan under vissa omständigheter göra mediciner dyrare och försena introduktionen av generisk medicin, vilken kan få ner priserna genom ökad konkurrens.³² Denna risk erkändes av WTO-medlemmarna i Doha-deklarationen om Trips och folkhälsa (2001). Enligt deklarationen ska Trips tolkas på ett sätt som understödjer

---

³¹ Kommerskollegium (2004), s. 226.

³² WTO, WIPO och WHO (2012), s. 183 och 186.

medlemmars rätt att vidta åtgärder för att främja folkhälsan, speciellt när det gäller tillgång till livsviktiga mediciner. Möjligheten till tvångslicenser i Trips, nämns specifikt. Detta innebär att staten i vissa fall kan tvinga till sig en licens för att producera, importera eller exportera en patenterad produkt, till exempel ett läkemedel, utan att rättighetshavaren frivilligt har samtyckt.

Ett annat område som ibland lyfts fram i frihandelsavtal är skydd för läkemedelsbolagens testresultat för att visa på säkerhet eller effektivitet i processen för att få marknadsgodkännande. Även detta skydd kan försena introduktionen av konkurrens från billigare generisk medicin. Det finns också viss osäkerhet kring om detta skydd skulle kunna försvåra möjligheten till tvångslicenser för att importera eller exportera läkemedel till fattiga länder utan egen produktionskapacitet.³³

Skydd för kliniska testresultat

Trips stadgar ett skydd för företags testresultat när det gäller läkemedel och lantbrukskemiska produkter (artikel 39.3). Vissa länder kräver att företag lämnar in resultatet av olika tester (t.ex. FoU) som gjorts för att visa på effektivitet eller säkerhet för att få marknadsgodkännande. Sådana tester kan ha varit mycket kostsamma att genomföra. Trips regler om skydd för testresultat har införlivats på olika sätt i olika länder. EU och USA skyddar sådan data exklusivt, vilket hindrar andra parter från att använda informationen under en viss tidsperiod. Vissa andra länder föreskriver istället ett skydd mot otillbörlig kommersiell användning, vilket inte är ett lika starkt skydd.

Samtidigt kan patentskydd, andra patentrelaterade regler och skydd för testresultat vara avgörande för att läkemedelsbolag ska kunna investera i FoU, vilket kan leda till nya medicinska upptäckter. Att forska fram testresultat innebär stora och dyra investeringar, medan den färdiga produkten är lätt att kopiera. Frågan om rätten till ett hälsosamt liv och tillgång till mediciner är också en större fråga än endast patent och skydd för testresultat. Den handlar också om brist på finansiering och sjukvårdsinfrastruktur, effektiv upphandling, öppenhet för handel m.m. Ur ett utvecklingsperspektiv har dock inte alltid patent kunnat utgöra ett tillräckligt incitament för att forska fram mediciner och vaccin som behövs för sjukdomar i länder där icke köpstarka grupper finns.³⁴

³³ Kommerskollegium (2016:1), s. 22-23. WTO, WIPO och WHO (2012), s. 66.

³⁴ WTO, WIPO och WHO (2012), s. 66 och 115-116.

Patent och tilläggsskydd för patent

Patent är tänkt som ett incitament till tekniska framsteg. Patent ger innehavaren en tidsbegränsad ensamrätt på ett visst territorium att använda sin uppfinning. I Trips är denna 20 år. Andra som vill använda (t.ex. producera) uppfinningen under patenttiden måste få rättighetshavares samtycke, ofta i form av ett licensavtal.

Patentansökningar blir offentliga, vilket medför att andra kan ta del av upptäckter istället för att informationen hålls hemlig.

Tilläggsskydd för patent innebär att en patenthavare tidsmässigt kompenseras för den tid som ett patent inte har kunnat utnyttjas i väntan på att myndigheter ska ge marknadsgodkännande för läkemedel eller växtskyddsmedel.

Effektiva regler för säkerställande av immaterialrättsligt skydd

Säkerställande av immateriella rättigheter kan vara förenat med stora kostnader och vara svårt att uppnå för utvecklingsländer. Säkerställande involverar många delar av samhället, exempelvis polis, domstolsväsende, tullen och andra myndigheter. I utvecklingsländer är inte alltid koordineringen mellan olika delar av statsförvaltningen så effektiv och kunskapen om immateriella rättigheter kan vara låg. För utvecklade länder är ofta ett effektivt säkerställande av immateriella rättigheter en huvudfråga. Även om ett land på pappret har införlivat immaterialrättsliga regler, kan införlivandet och säkerställandet vara problematiskt.

3 Tillväxt, handel, investeringar och konkurrenskraft

I detta avsnitt beskrivs, utifrån en litteraturgenomgång, samband mellan immaterialrättsligt skydd och tillväxt, handel, investeringar och konkurrenskraft hos länder. Syftet är att öka kunskapen om hur skyddet kan påverka dessa faktorer i länder på olika utvecklingsnivåer.

I de inledande avsnitten beskrivs de generella samband som lyfts fram, sedan hur dessa samband kan variera för utvecklingsländer.

3.1 Immaterialrätt och tillväxt

3.1.1 Allmänt

En ekonomi kan dels växa genom att resurserna utökas (human- eller fysiskt kapital, naturresurser) eller genom att befintliga resurser används mer effektivt vilket betyder ökad produktivitet. När det gäller kopplingar till handel säger allmän handelsteori att handel påverkar ekonomisk tillväxt genom bland annat specialisering, ökad konkurrens, resurseffektivisering och teknologiöverföring, men också tillgång till en större marknad.³⁵

Förhållandet mellan immateriella rättigheter och tillväxt är komplext eftersom källorna till tillväxt kan vara många och det kan vara svårt att särskilja immaterialrättsligt skydd från andra faktorer som kan påverka tillväxt. Det finns både teoretiska och empiriska studier om immaterialrätt och tillväxt, men detta avsnitt fokuserar främst på empiriska studier.

Förutom ett övergripande samband mellan immaterialrättsligt skydd och BNP-tillväxt eller produktivitet, tar empiriska studier även upp påverkan via främjandet av investeringar i FoU, innovation eller fysiskt kapital. Skyddet kan också främja tillväxt via ökad teknologiöverföring, vilket beskrivs nedan under avsnitt 3.1.2.

Bland de studier som tar upp ett *övergripande samband* på tillväxt kan Gould and Gruben (1996) nämnas. De finner att patentskydd har ett positivt samband med ekonomisk tillväxt, och att öppenhet för handel ökar denna effekt.³⁶

³⁵ Kommerskollegium (2016), s. 3-4.

³⁶ Se även Falvey, Foster och Greenaway (2004), s. 16, vilka finner att länder med höga per capita inkomster växer snabbare av immaterialrättsligt skydd. När det gäller variabeln öppenhet för handel, se även Unido (2006), s. 16.

Andra studier finner att immaterialrättsligt skydd har en påverkan på tillväxt genom att *främja innovation*, FoU eller fysiskt kapital. Exempelvis Kanwar och Evenson (2003) kommer fram till att patent kan stimulera FoU. Återigen andra studier finner att patent både kan främja produktivitetstillväxt inom vissa industrier och via FoU (Park 2005). Slutligen använder vissa studier antalet patentansökningar i USA som mått på innovation. Dessa finner att patentskydd stimulerar innovation, framför allt i utvecklade länder (Higino Schneider 2005).

Sammantaget visar studierna på en korrelation mellan patent, forskning och utveckling (FoU), innovation samt tillväxt. Detta samband är dock starkt beroende av andra faktorer såsom en stabil makroekonomisk och institutionell miljö och tillgången till humankapital.³⁷ Det ligger i linje med vad man kan säga om faktorer som påverkar BNP-tillväxten generellt i ett land, bland annat investeringar, teknologi, FoU, humankapital och infrastruktur.³⁸

Framför allt ger studierna belegg för att immaterialrättsligt skydd kan främja tillväxt genom att påverka FoU, innovation eller andra faktorer som kan bidra till tillväxt. Sambanden verkar vara starkast för höginkomstländer, även om vissa studier också visar på samband för utvecklingsländer. Det finns också resultat från mikronivån (företagsnivån) som säger att patent kan främja investeringar i FoU hos företag, vilket stödjer övergripande korrelationer på nationsnivån som säger att patent kan påverka FoU.³⁹

Vissa studier har undersökt samband mellan flera olika immateriella rättigheter (inklusive varumärke och upphovsrätt) och tillväxt och framhåller just patent som särskilt tillväxtfrämjande. Park (2005) finner att patent och ett effektivt säkerställande av immateriella rättigheter kan vara tillväxtfrämjande genom dess påverkan på FoU och produktivitetstillväxt. Däremot är sambandet inte lika starkt för andra typer av immateriella rättigheter.⁴⁰

Samtidigt finns viss kritik mot att sambanden mellan immaterialrättsligt skydd och tillväxt i vissa av studierna är korrelerade, men inte alltid tillräckligt testade för kausalitet. Det kan också vara så att länder med

³⁷ Wunsch- Vincent (2009) och Higino Schneider (2005), s. 543.

³⁸ Kommerskollegium (2016), s. 3-5.

³⁹ Maskus (2012), s. 52, vilken hänvisar till Allred and Park (2007).

⁴⁰ Park (2005), s. 40. Studien tittar på data på dels landsnivå, dels på industrinivå (manufacturing sample). På landsnivå påverkar immateriella rättigheter inte produktivitetstillväxt direkt, däremot indirekt genom att stimulera FoU. På industrinivå påverkas både produktivitetstillväxten direkt och indirekt genom att stimulera FoU.

god tillväxt i högre utsträckning efterfrågar immaterialrättsligt skydd.⁴¹ I linje med detta finns studier från mikronivå som pekar på att patent inte nödvändigtvis är centralt i att stimulera investeringar och därmed främja innovation på företagsnivå. Även andra immateriella rättigheter, företagshemligheter och tidsmässigt försprång (snabbhet) används av företag för att få avkastning på sina investeringar.⁴²

3.1.2 Teknologioverföring

Teknologioverföring handlar om kunskap som överförs mellan personer, företag, aktörer och länder. Teoretiskt har immaterialrättsligt skydd en tvetydig effekt på teknologioverföring, vilket gör det relevant att titta på empiriska undersökningar.

Maskus (2012) skiljer mellan teknologioverföring via marknadstransaktioner (t.ex. import, utländska investeringar, licenser) och informell teknologioverföring via icke-marknadsbaserade kanaler (t.ex. ”spillover”, imitation av utländska produkter, personrörlighet mellan företag). Skillnaden mellan teknologioverföring via marknadsbaserade respektive icke-marknadsbaserade kanaler är att det i det senare fallet inte skett någon transaktion där rättighetshavaren får betalt för de fördelar (lägre kostnader, ökad produktivitet) som teknologioverföringen kan resultera i. I linje med detta är så kallad spillover teknologioverföring som sker som en oavsiktlig bieffekt och där rättighetshavaren inte får betalt.

I praktiken är teknologioverföring via marknadstransaktioner och via icke-marknadsbaserade kanaler inte så lätta att skilja åt. Även marknadstransaktioner såsom import och utländska investeringar kan dock generera teknologioverföring via informella icke-marknadsbaserade kanaler i form av ”spillovers”. Vid exempelvis multinationella företags investeringar kan personal som förflyttas över gränser för att implementera ny teknik, ny logistik eller nya produktionsprocesser föra med sig kunskap.

För företaget kan ”spillovers” vara negativt eftersom det kan innebära minskad avkastning på en investering, exempelvis en uppfinning. Men för samhället i stort kan spillovers vara positivt eftersom det kan öka produktiviteten i ekonomin.

---

⁴¹ Det är därför inte säkert att länder som t.ex. har ett högt BNP-värde har detta just p.g.a. ett starkt immaterialrättsligt skydd. Det kan lika gärna vara så att länder som har hög BNP inser nyttan av att ha ett starkt skydd. Se CIPR (2002), s. 22. För likande resonemang om immaterialrättens påverkan på FoU och innovation, se Maskus (2012), s. 39-42.

⁴² Unido (2006), s. 17 samt Holgersson (2016), s. 13.

Även om det börjar komma vissa belägg för samband mellan immaterialrättsligt skydd och ökad export till låginkomstländer, så är kopplingen inte lika stark.⁸³ För dessa länder verkar därför företagen inte fatta sina exportbeslut på basis av immaterialrättsliga regler eftersom risken för kopiering inte är lika stor.⁸⁴

Beroende på ett lands utvecklingsnivå kan ett förstärkt skydd i vissa fall påverka multinationella företags beslut när det gäller *hur* man säljer till en marknad, det vill säga om export, utländska direktinvesteringar (etablering) eller licensiering till andra företag föredras. Ett förstärkt patentskydd kan vid vissa utvecklingsnivåer (och imitationsförmåga) hos importlandet få utländska företag att välja investeringar eller licensiering, istället för export.⁸⁵

Enstaka studier har också funnit att immaterialrättsligt skydd kan främja export *från* länder i medelinkomstskiktet (framför allt mer avancerade), dock inte från andra typer av utvecklingsländer.⁸⁶ Det kan också ha en positiv påverkan på *utåtgående* utländska investeringar från utvecklingsländer till andra länder, framför allt i övre medelinkomstländer.⁸⁷

Exemplet Kina- teknologiöverföring genom bl.a. handel och investeringar⁸⁸

Kina är ett exempel på ett utvecklingsland där det har funnits stora problem med immaterialrättsintrång, men som trots detta har attraherat import och utländska investeringar.

Några av de främsta förklaringarna är stora marknadsekonomiska reformer och inträde i WTO kombinerat med låga arbetskostnader. Landet utgör också en stor marknad där det har funnits imitationsförmåga, det vill säga möjlighet att kopiera utländska varor och tjänster och konkurrera med dessa. Enligt vissa studier har införandet och säkerställandet av immaterialrättsligt skydd spelat en roll för handel och investeringsklimat.

Kina har också lyckats klättra i de globala värdekedjorna. Import, export och utländska investeringar har varit en viktig kanal för teknologiöverföring till inhemska företag. Antalet kinesiska patent, både i Kina och i andra länder, har skjutit i höjden på senare år. Utlokalisering till Kina avser numera inte bara produktionsanläggningar utan även FoU.

⁸³ Maskus 2012, s. 78 och 81 samt Park och Lippoldt (2008), s. 28.

⁸⁴ Nccr (2013), s. 19, Maskus (2012), s. 81, Hassan, Yaqub och Diepeveen (2010), s. 12-15 och Unido (2006), s. 29.

⁸⁵ Maskus, s. 79-80 och Hassan, Yaqub och Diepeveen (2010), s. 9.

⁸⁶ Hassan, Yaqub och Diepeveen (2010), s. 14-15. Nccr (2013), s. 19.

⁸⁷ Maskus (2012), s. 67-68, Hassan, Yaqub och Diepeveen (2010), s. 8-9.

⁸⁸ Se t.ex. Maskus (2012), s. 86-88, Park och Lippoldt (2008), s. 29, Wei, Xie och Zhang (2016), s. 3-6 och Awokuse och Yin (2009).

3.3 Immaterialrätt och konkurrenskraft

För länder som konkurrerar med kunskap och investerar mycket i den kunskapsintensiva delen av värdekedjan är det viktigt med immaterialrättsligt skydd i andra länder för att företag ska kunna tillgodogöra sig värdet av deras immateriella tillgångar. Företag investerar allt oftare i kunskapsbaserat kapital såsom FoU, databaser, mjukvara, patent och design. I utvecklade länder är det inte ovanligt att investeringar i kunskapsbaserat kapital är lika stora eller större än investeringar i fysiskt kapital.⁸⁹ Vissa delar av detta kunskapsbaserade kapital kan skyddas immaterialrättsligt, vilket kan ge konkurrensmässiga fördelar i form av möjlighet att ta ut högre priser och ett inflöde av royalties och licenser. Genom ensamrätten får de en tidsbegränsad fördel att verka i en imitationsfri miljö där konkurrensen begränsas.

De värdeskapande kedjorna för varor och tjänster är i högre utsträckning än för några decennier sedan globala eller regionala, vilket innebär en ökad handel med insatsvaror och att produktionen är utspridd över flera länder. Detta har också inneburit en specialisering, där företagen specialiserar sig på de processer i värdekedjan som de är bäst på. Immaterialrättsligt skydd underlättar för företag att specialisera sig på olika steg i innovationsprocessen.⁹⁰

En studie av Europeiska patentmyndigheten (EPO) och EU:s immaterialrättsmyndighet (EUIPO) har försökt att kvantifiera hur industrier där immaterialrättsligt skydd är viktigt⁹¹ bidrar till EU:s ekonomi i termer av output, löner, handel och sysselsättning.⁹² Sådana industrier beräknas ha genererat nästan 28 % av all sysselsättning inom EU mellan år 2011-2013. Under samma period genererade immaterialrättsintensiva industrier 42 % av total ekonomisk aktivitet (BNP) inom EU. Varumärke, design och patent var de områden som bidrog mest, medan industrier relaterade till upphovsrätt och geografiska ursprungsbeteckningar stod för mindre andelar. Dessa förhållanden gällde också ifråga om EU:s export till omvärlden.⁹³

Företagens konkurrenskraft påverkas av olika typer av intrång i immateriella rättigheter. Enligt uppskattningar från OECD och EUIPO

⁸⁹ OECD (2013), s. 22-24.

⁹⁰ WIPO (2011), s. 103.

⁹¹ S.k. immaterialrättsintensiv industri. I studien definierat som industrier som ligger högre än genomsnittet när det gäller användningen av immaterialrättsligt skydd per anställd jämfört med andra industrier som använder immaterialrättsligt skydd.

⁹² European Patent Office (EPO) och European Union Intellectual Property Office (EUIPO) (2016). De immateriella rättigheter som undersöks är varumärken, patent, design, upphovsrätt, geografiska ursprungsbeteckningar och skydd för växtsorter.

⁹³ Ibid, EPO och EUIPO (2016), s. 6-11.

uppgick den internationella handeln med förfalskade och piratkopierade varor år 2013 till 2,5 % av världshandeln, vilket motsvarar 461 miljarder USD. För EU:s del beräknades importen till 5 % utgöras av sådana produkter.⁹⁴ Enligt uppskattningar förlorar EU 8 miljarder euro av sin BNP varje år på grund av piratkopiering och varumärkesförfalskning.⁹⁵

3.3.1 Utvecklingsländer

Det finns inte så mycket forskning kring hur företag inom olika sektorer i utvecklingsländer använder sig av immaterialrättsligt skydd.

Ekonomierna och vilken sektor som kan driva tillväxt kan skilja sig åt mellan höginkomstländer och utvecklingsländer. Exempelvis domineras många utvecklingsländers ekonomier av jordbruk (utan större diversifiering), medan företag i utvecklade länder i större utsträckning konkurrerar med FoU och innovation. Det kan därför vara svårt för företag att dra nytta av exempelvis patent, vilket bygger på tekniska framsteg.

Speciellt små företag i utvecklingsländer kan möta utmaningar.

Exempelvis finns inte så stor kännedom om att man kan använda sig av immaterialrättsligt skydd och man saknar ofta nödvändiga resurser för att upprätthålla skyddet.⁹⁶

I litteraturen finns vissa belägg för att andra typer av immaterialrättsligt skydd än patent kan vara bra för företags konkurrenskraft i utvecklingsländer. Kyong Kim, Lee, Park och Choo (2012) framhåller att så kallade bruksmodeller⁹⁷ kan vara mer lämpligt än patent under vissa utvecklingsstadier. Bruksmodeller kan i likhet med patent skydda tekniska framsteg, men kräver i regel lägre uppfinningshöjd och har en kortare skyddstid än patent. Detta skydd anses därför ofta lämpligt för att skydda mindre tekniska innovationer som inte kvalificerar för att få patentskydd. Skydd för bruksmodeller kan därför vara lämpligt för länder som inte ligger i teknologisk framkant och därför har begränsad innovationsförmåga. När företag blir mer teknologiskt framskridna börjar de föredra patent på uppfinningar, men skydd för bruksmodeller kan vara en övning inför detta.⁹⁸ Ett exempel på detta är Kina, där bruksmodeller har stått för en stor del av ökningen av inhemska patent. Nu har Kina

⁹⁴ OECD/EUIPO 2016, s. 11. Studien definierar förfalskade produkter som varor som gör intrång i annans varumärke, design, patent och piratkopierade produkter som fysiska varor som gör intrång i annans upphovsrätt. Därmed exkluderas intrång i en digital miljö respektive för övriga immateriella rättigheter.

⁹⁵ CEBR (2000).

⁹⁶ Cavazos Cepeda, Lippoldt och Senft (2010), s. 14.

⁹⁷ Den engelska termen är "utility patent".

⁹⁸ Kyong Kim, Lee, Park och Choo (2012), s. 359-360.

börjat söka ”riktiga” patent internationellt, bland annat på informations- och kommunikationsteknik.

Ett annat område som kan vara lämpligt i utvecklingsländer är varumärkesskydd, eftersom företag snarare konkurrerar genom produktdiversifiering än genom tekniska framsteg.⁹⁹

Enstaka studier har också kunnat se att vissa typer av utvecklingsländer har kunnat öka sin export på grund av immaterialrättsligt skydd (patent). Detta verkar framför allt gälla tillväxtländer i medelinkomstskiktet och kan tyda på att skyddet ökat deras konkurrenskraft.¹⁰⁰

3.4 Sammanfattande slutsatser utifrån studier

När det gäller skyddets inverkan på tillväxt är sambanden komplexa. Studierna ger dock belägg för ett samband mellan patentskydd, FoU, innovation och tillväxt i länder över vissa utvecklingsnivåer. Det övergripande intrycket är att patentskydd över vissa utvecklingsnivåer kan främja tillväxt via innovation eller andra faktorer i mera utvecklade länder. Sambandet är beroende av att det finns andra grundförutsättningar på plats i form av bland annat arbetskraft med rätt kompetens (humankapital).

I bedömningen av immateriella rättigheters roll för tillväxt bör vid sidan av påverkan på BNP/produktivitet och innovation, även dess roll för teknologiöverföring vägas in. Patent kan begränsa viss teknologiöverföring som annars kan ske utanför affärstransaktioner (t.ex. imitation). Men den kan också öka teknologiöverföring som kan komma av handel (import), inkommande utländska investeringar eller licenser, vilket studierna ger belägg för.

Patentskydd verkar vara särskilt viktigt för vissa industrier såsom kemi och läkemedel och för högteknologiska varor. Det är därför viktigt att patent under vissa förutsättningar kan bidra till handel med sådan kunskap genom import, utländska investeringar och licenser till vissa utvecklingsländer. Det kan innebära att ett land exponeras för nya varor och tjänster (inklusive insatsvaror), ny teknik eller nya idéer vilket är viktigt för ett lands utveckling. Det är också viktigt att karaktären på de investeringar som görs kan ändra karaktär och i större utsträckning ske i produktion än exempelvis i försäljning.

Även det faktum att patentansökningar offentliggörs kan innebära teknologiöverföring, eftersom andra parter kan få kännedom om en

⁹⁹ WIPO (2009), s. 5-6.

¹⁰⁰ Maskus (2012), s. 67-68 och Hassan, Yaqub och Diepeveen (2010), s. 14-15.

innovativ teknik eller process, istället för att rättighetshavaren håller den hemlig. Även om i första hand utländska patentansökningar generellt sett ökar på medellång sikt i utvecklingsländer till följd av patentreformer, indikerar detta att en ny teknik är tänkt att användas i ett land. På sikt kan detta resultera i ökad produktivitet.

Immaterialrättsligt skydd kan framför allt medföra att företag blir mer benägna att exportera till länder som har imitationsförmåga, främst utvecklingsländer som utgör stora marknader och länder i medelinkomst- till höginkomstskiktet. Sannolikt beror detta på att ett bristfälligt skydd upplevs som ett handelshinder framför allt i dessa länder.

Sammantaget bedömer därför kollegiet att det finns belägg för att immateriella rättigheter kan ha en främjande roll för teknologiöverföring till utvecklingsländer som kan komma av bland annat handel och investeringar. Detta kan i sin tur främja tillväxt.

Det är dock viktigt att komma ihåg att utvecklingsländer kan ha olika förutsättningar att ta till sig tekniken eller informationen. Om imitationsförmåga saknas, är sambandet mellan immaterialrätt och ökad handel svagare. Då minskar också minskar möjligheterna till teknologiöverföring via handel och investeringar. Risken ökar också för att olika nackdelar av begränsad konkurrens blir mer framträdande, exempelvis minskade möjligheter att lära genom imitation, högre priser eller begränsad tillgång.

Kollegiet bedömer dock att i den mån ett högt skydd leder till ökad handel och investeringar, kan detta i sig vara tillväxtfrämjande av andra skäl än teknologiöverföring, eftersom handel teoretiskt sett kan påverka ekonomisk tillväxt genom bland annat specialisering, ökad konkurrens och resurseffektivisering.¹⁰¹

Som nämnts tidigare, är de flesta studierna gjorda på patent. Det är därför svårt att veta i vilken utsträckning man kan generalisera mellan patent och andra immateriella rättigheter. Olika typer av immateriella rättigheter har olika syften. Sambanden mellan handel, investeringar, tillväxt och konkurrenskraft kan därför potentiellt se olika ut för olika rättigheter. Det är inte omöjligt att olika typer av immateriella rättigheter påverkar handel och teknologiöverföring i olika grad. Andra typer av skydd än patent kan potentiellt påverka innovation och tillväxt mer i utvecklingsländer än patent. Vissa utvecklingsländer konkurrerar till exempel snarare genom produktdifferentiering än tekniska framsteg.

---

¹⁰¹ Kommerskollegium (2016). Sambandet mellan handel, tillväxt och fattigdom. Dnr 2015/01997. S. 3-4.

Studier undersöker vidare både införande och stärkande av framför allt patentskydd, vilket gör det svårt att veta vilken nivå av skydd som kan vara handelsfrämjande. Därför är det också svårt att veta hur detta relaterar till Trips Plus-nivåer av skydd på olika områden.

Nedan finns en sammanfattande tabell med kollegiets övergripande bild av kopplingarna mellan immaterialrättsligt skydd och innovation/FoU, teknologiöverföring och konkurrenskraft utifrån litteraturstudien.¹⁰²

Samband immaterialrättsligt skydd och vissa tillväxtfrämjande aktiviteter

Länder	Ökad innovation (utlägg för FoU eller ökad andel patentansökningar)	Teknologiöverföring genom t.ex. import, FDI, licenser eller offentliga patentansökningar	Konkurrenskraft
Låginkomstländer	Ingen stark koppling till ökad innovation Samtidigt enligt vissa studier viss tillväxtkoppling, okänt genom vilka kanaler.	Inte så stark koppling till ökad handel, FDI eller licenser. Inte så stora möjligheter att kunna lära av högteknologiska utländska patentansökningar.	Beror på landets ekonomiska bas och den immateriella rättigheten ifråga.
Lägre medelinkomst	Ingen stark koppling till ökad innovation.	Kan öka bl.a. handel, FDI och licenser beroende på bl.a. inkomstnivå och imitationsförmåga. Kan attrahera utländska patentansökningar.	Se ovan.
Övre medelinkomst	Vissa belägg för ett positivt samband med ökad innovation över vissa tröskelvärden.	Se ovan under lägre medelinkomstländer. Generellt starkare koppling till handel och FDI än för lägre medelinkomstländer beroende på ökad imitationsförmåga.	Vissa belägg tyder på att de kan dra nytta av skyddet för sin konkurrenskraft (jfr t.ex. export, utåtgående utländska investeringar).
Höginkomst	Positivt samband med innovation.	Teknologiöverföring genom handel, FDI, licenser och offentliga patentansökningar.	Immaterialrätt viktigt för konkurrenskraften.

¹⁰² Tabellen visar inte studier som tagit upp övergripande samband mellan immaterialrättsligt skydd och BNP/produktivitet, som nämnts i löptexten.

4 Vägledning

Den här studien sätter fokus på immaterialrättens koppling till handel och betydelse för tillväxt, handel, investeringar och konkurrenskraft. Den syftar också till att ge vägledning kring vilken immaterialrättslig ambitionsnivå som är lämplig gentemot olika kategorier av länder när EU sluter frihandelsavtal.

Ur ett handelspolitiskt perspektiv bör det immaterialrättsliga skyddet vara balanserat på en nivå där handel och investeringar underlättas, samtidigt som det inte är så starkt att handel och investeringar försvåras. Också på en nationell nivå bör avvägningar göras av skyddet och dess roll för tillväxt och utveckling, inklusive de fördelar som kan finnas av ökad handel och investeringar och ökad teknologiöverföring, och de nackdelar som kan finnas av till exempel begränsad konkurrens (inklusive potentiellt undanträngda industrier) och teknologiöverföring. Dessa avvägningar kan vara extra svåra för utvecklingsländer mot bakgrund av att de inte har samma förutsättningar på en rad områden.

Ur ett handelsperspektiv är multilaterala regler generellt sett optimalt. Det skapar förutsebarhet och minskar anpassningar av varor och tjänster för företag som handlar över nationsgränserna. Men det faktum att Trips är ett avtal med minimistandarder och utvecklingen har gått framåt, gör att WTO-medlemsländer idag har olika intressen av ett starkt skydd. Antalet bilaterala och regionala frihandelsavtal har ökat och ambitionen hos aktörer såsom EU och USA är ofta ett liknande skydd som finns i hemlandet. Bilaterala och regionala frihandelsavtal innehåller därför ofta Trips Plus-bestämmelser.

En fråga som uppstår är om Sverige bör stödja EU:s ambition om Trips Plus i frihandelsavtalsförhandlingar, givet att dessa regler finns på den inre marknaden. Nedan ges en vägledning kring ambitionsnivå i förhållande till olika kategorier av länder baserat på Världsbankens indelning av länder i inkomstgrupper.

Det är viktigt att komma ihåg att Trips Plus kan röra många olika typer av immaterialrättsliga bestämmelser, vilka kan vara mer eller mindre lämpliga ur ett svenskt perspektiv eller ur ett utvecklingsperspektiv. Sett till svensk export är vissa typer av bestämmelser viktigare än andra. Exempelvis är patent och varumärke viktigare än geografiska ursprungsbeteckningar. Det är också viktigt att de regler som finns kan säkerställas och att reglernas tillämpning i en digital miljö är tydliga.

Det går därför inte att säga att vi alltid bör förespråka Trips Plus på alla områden, utan snarare att en Trips Plus-ansats kan vara motiverad gentemot vissa länder över en viss utvecklingsnivå. Nedanstående vägledning måste därför ses just som generella riktlinjer.

4.1 Höginkomstländer

Höginkomstländer har som regel ett intresse av ett starkt immaterialrättsligt skydd för att ge incitament till investeringar i företagens immateriella tillgångar. Eftersom de generellt sett också har mer humankapital än exempelvis låginkomstländer, kan skyddet lättare främja investeringar i FoU i höginkomstländer.

Utvecklade länder konkurrerar i större utsträckning med högteknologiska produkter. Ur ett konkurrenskraftsperspektiv är immaterialrättsligt skydd på andra marknader av stor vikt för utvecklade länder, vilka ofta är kunskapsekonomier vars företag befinner sig högt upp i värdekedjan. För ett innovativt, import- och exportberoende land som Sverige är det centralt att det finns immaterialrättsligt skydd på andra marknader. Sverige ligger ofta högt i olika internationella index över innovation och konkurrenskraft.¹⁰³ Förutom att utgöra incitament till ny teknik och kunskap, ger immaterialrättsligt skydd rättssäkerhet om ägande, vilket kan minska transaktionskostnader för att sluta till exempel licenskontrakt.

Om motparten i en frihandelsavtalsförhandling är ett höginkomstland, kan Sverige, som en medlem av EU, stödja EU:s linje att verka för ett fullgott immaterialrättsligt skydd som motsvarar EU:s nivå i tredje land. Detta gör EU idag och skillnaden mellan Trips och Trips Plus är här till exempel bestämmelser om mellanhänders ansvarsfrihet i en digital miljö, att följa vissa internationella konventioner, ett mera specificerat skydd av företagshemligheter, skydd mot kringgående av tekniska åtgärder (kopieringsspärrar), tilläggskydd för patent, skydd för testresultat, domstolsförelägganden mot tredje man och mer omfattande regler om säkerställande av immateriella rättigheter. Reglerna är hämtade från den inre marknaden och fyller olika syften. Skrivningarna om mellanhänders ansvarsfrihet, skydd mot kringgående av tekniska åtgärder och domstolsförelägganden mot tredje man är relevant för den digitala miljön. Skydd för testresultat och tilläggskydd för patent skyddar forskande läkemedelsföretag mot att andra företag använder deras testresultat för att få marknadsgodkännande för sina läkemedel respektive kompenserar dem för den tid det tar att få marknadsgodkännande för läkemedlen.

---

¹⁰³ T.ex. EU:s index Innovation Union Scoreboard.

4.2 Lägre och övre medelinkomstländer

Medelinkomstländer, i synnerhet, behöver göra avvägningar mellan å ena sidan immaterialrättens roll för att öka handel och investeringar, och därigenom den teknologiöverföring som kan komma av det. Och å andra sidan konsekvenser i form av fördyrad eller begränsad tillgång och att viss annan teknologiöverföring begränsas, till exempel undanträngd imitation. Och å ena sidan behov av att underlätta inhemsk innovation och å andra sidan underlätta imitation. Frågan är om ett medelinkomstland tjänar mest på att begränsa immaterialrättsskyddet för att uppmuntra lärande genom imitation, eller införa en relativt hög nivå av immaterialrättsligt skydd för att främja import och utländska investeringar.

Enligt de studier som använts finns inte lika starka samband mellan immaterialrättsligt skydd och tillväxt (jfr t.ex. innovation) för medelinkomstländer som för höginkomstländer. Samtidigt kan medelinkomstländer befinna sig på något olika utvecklingsstadier, och i vissa länder i övre medelinkomstskiktet finns likartade förutsättningar att dra nytta av immaterialrättsligt skydd som för höginkomstländer. Exempelvis börjar vissa länder att bli innovativa och då ökar intresset för immaterialrättsligt skydd. Bland annat kan man se att inhemska patentansökningar ökar.

Även om immaterialrättsligt skydd sannolikt inte påverkar innovation i medelinkomstländer på samma sätt som i höginkomstländer, bedömer kollegiet att medelinkomstländer, speciellt i övre medelinkomstskiktet, i många fall kan ha förmåga att ta till sig den teknologiöverföring som kan komma av bland annat handel, investeringar och licensavtal. De kan också ha förvärvat förmåga att imitera utländska varor och tjänster och därför konkurrera med dessa. Eftersom immaterialrättsligt skydd framför allt kan främja export till länder som har imitationsförmåga, bedömer kollegiet att det finns en extra stark handels- och investeringskoppling just för dessa länder.

En viktig aspekt är att skyddet kan medföra att företag blir mer benägna att exportera *ny* teknologi till ett land, vilket både kan medföra förbättrade varor och tjänster (inklusive insatsvaror och insatstjänster) och teknologiöverföring för importlandet.

Immaterialrättsligt skydd kan också locka till sig investeringar i produktion och FoU, snarare än försäljning och distribution (t.ex. säljbolag), vilket vissa studier visat. Detta kan sannolikt öka förutsättningarna för teknologiöverföring när det gäller högteknologiska varor och processer. Om detta bidrar till att höja kunskapen hos

arbetskraften och eventuellt sprida den lokalt kan sannolikt den typen av kvalificerad information ge förutsättningar för öka förädlingsvärdet i produktionen, om övriga förutsättningar finns på plats i form av till exempel humankapital.

Kollegiet bedömer också att oavsett i vilken mån handel och investeringar kan bidra till teknologiöverföring för ett land, är en ökad handel och ökade investeringar i sig bra för tillväxt och utveckling.

Som en riktlinje kan Trips Plus också förespråkas i förhållande till medelinkomstländer, speciellt för övre medelinkomstländer. Möjligheten att ta till sig teknologiöverföring från handel och investeringar och kunna imitera utländska produkter kan dock skilja sig mellan medelinkomstländer. Det är därför viktigt att ha i åtanke att medelinkomstländer kan befinna sig på olika stadier av utveckling eller uppvisa en ojämn utveckling inom landet. Därför är en bedömning från fall till fall nödvändig för lägre medelinkomstländer.

Ett lands allmänna utvecklingsnivå enligt olika klassificeringar och index (t.ex. baserat på inkomstnivå, humankapital och teknologisk utveckling) kan användas för att bedöma om utvecklingshänsyn kan göras gällande och om det finns imitationsförmåga.

En bedömning från fall till fall är också nödvändigt när det gäller vilken typ av Trips Plus-bestämmelser som är ifråga. Trips Plus kan röra många olika frågor och områden. Alla bestämmelser handlar inte om ett mer omfattande skydd. Det kan också handla om att Trips fylls ut eller förtydligas, vilket nödvändigtvis inte är lika betungade för ett utvecklingsland.

Målkonflikter kan också göras gällande i förhållande till vissa av länderna (t.ex. tillgång till ekonomiskt överkomliga mediciner), vilket i vissa fall skulle kunna aktualisera avvägningar när det gäller TRIPs Plus på framför allt patentområdet eller när det gäller skydd för läkemedelsbolagens testresultat. Detta bör då också vägas dels mot det svenska näringslivet intressen, men också mot utvecklingsländers perspektiv och integrering i handelssystemet. I det senare fallet kan det därför också vara relevant om införandet av olika skydd skulle kunna bidra till tillväxt i ett utvecklingsland, bland annat via handel och investeringar (inkl. investeringar i FoU).

Ett utvecklingsland bör också fundera på om ett frihandelsavtal innebär att undantag eller så kallade flexibiliteter i Trips förhandlas bort. När det specifikt gäller det globala målet om tillgång till rimligt prissatta mediciner, är en möjlighet att referera till Trips och Doha-deklarationen

om Trips och folkhälsa som en tolkningsram för att inte påverka möjligheten till tvångslicenser.

4.3 Låginkomstländer

Det finns inte lika starka samband mellan immaterialrättsliga regler och tillväxt som för exempelvis höginkomstländer. För låginkomstländer är immaterialrättsligt skydd inte heller en lika viktig faktor när det gäller främjande av handel och investeringar, som för andra typer av länder. Här kan en stabil makroekonomisk och institutionell miljö, ett gott företagsklimat och infrastruktur spela en större roll för investeringar. Det saknas dock inte en handelskoppling.

Immaterialrättsliga regler kan vara en del av ett gott företagsklimat, som i den mån handel och investeringar sker, kan främja tillväxt och utveckling. Det kan bland annat medföra teknologiöverföring, men också förbättrade varor och tjänster (inklusive insatsdelar), vilket kan vara gynnsamt för utvecklingen. Däremot har låginkomstländer generellt sett inte samma förutsättningar att ta till sig den teknologiöverföring som kan komma av handel och investeringar som medelinkomstländer, bland annat beroende på att det kan saknas tillräckligt med humankapital och fysiskt kapital.

De flesta låginkomstländer är idag WTO-medlemmar, vilket gör att de i många fall har åtagit sig att genomföra Trips. Gentemot denna kategori av länder bör EU därför generellt sett inte kräva Trips Plus utan snarare Trips miniminivåer, det vill säga att de håller sig till det de redan åtagit sig i Trips. Det kan dock inte uteslutas att vissa typer av Trips Plus skulle kunna locka till sig handel och investeringar eller gynna utvecklingsländers konkurrenskraft.

Utvecklingsländer har också möjlighet till så kallad särskild och differentierad behandling enligt Trips. Det kan vara tekniskt och finansiellt samarbete och förlängda implementeringstider. De minst utvecklade länderna behöver inte införliva Trips förrän år 2021. De behöver heller inte ha patentskydd för läkemedel eller skydda testresultat förrän år 2033.

I de fall ett land inte är WTO-medlem kan grundläggande bestämmelser och successiva anpassningar till immaterialrättsligt skydd vara ett alternativ. Dessa länder bör även vid behov erbjudas kapacitetsuppbyggnad och samarbete för att genomföra reglerna.

Det finns oklarheter när det gäller Trips grundläggande icke-diskrimineringsprinciper (till exempel "mest gynnad nation") och dess

förhållande till regionala och bilaterala avtal. Eftersom Trips saknar uttryckliga regler om undantag för regionala och bilaterala avtal, kan varje förmån som ett land får potentiellt behöva utsträckas till alla WTO-medlemsländer. Detta gör det än viktigare att tänka på vilka flexibiliteter och undantag från Trips ett utvecklingsland förhandlar bort och vilka Trips Plus-bestämmelser landet går med på.

I den mån som Trips Plus aktualiseras, kan också samma avvägningar om utvecklingshänsyn och potentiella målkonflikter som nämns för medelinkomstländer också göras gällande här. Bestämmelser som refererar till Trips och Doha-deklarationen om Trips och folkhälsa kan därför övervägas.

Litteraturlista

- Abbott, F, Cottier, T och Gurry, F (2015). *International Intellectual Property in an Integrated World Economy*. Aspen Casebook Series. Tredje upplagan. New York: Wolters Kluwer.
- Allred, B och Park, W (2007). The influence of patent protection on firm innovation investment in manufacturing industries. *Journal of International Management* 13 (2007) 91-109. Elsevier Inc.
- Awokuse, T och Yin, H (2009). Intellectual Property Rights Protection and the Surge in FDI in China. *Journal of Comparative Economics*.
- Black Market Watch och Svenskt Näringsliv (2015). *Immateriellt rättsintrång och piratkopiering, - En studie av hur svenska börsbolag drabbas*.
- Branstetter, L, Fisman, R, Foley, C F, Saggi, K (2011). Does intellectual property rights reform spur industrial development? *Journal of International Economics* 83 (2011) 27-36.
- Branstetter, L G, Fisman, R, Foley C F (2004). *Do stronger Intellectual Property Rights Increase International Technology Transfer? Empirical Evidence from U.S. Firm-Level Panel Data*.
- Cavazos Cepeda, R, Lippoldt, D och Senft J (2010). *Policy complements to the strengthening of IPRs in Developing Countries*. OECD trade policy papers no. 104. Paris: OECD Publishing.
- Centre for Economic and Business Research (2000). *The impact of counterfeiting on four main sectors in the European Union*. Centre for Economic and Business Research. London: CEBR.
- Chen, Y och Puttitanun, T (2005). Intellectual property rights and innovation in developing countries. *Journal of Development Economics* 78 (2005) 474-493. Elsevier B.V.
- Commission on Intellectual Property Rights (2002). *Integrating Intellectual Property Rights and Development Policy*. Report of the Commission on Intellectual Property Rights. London: Commission on Intellectual property Rights (CIPR).

European Centre for International Political Economy (2015). *Intellectual Property Rights: Getting Priorities Right*. ECIPE Occasional Paper 4/2015.

EU-kommissionen (2014). *Handel, tillväxt och immateriella rättigheter-Strategi för skydd och säkerställande av immateriella rättigheter i tredje länder*. Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet och Europeiska Ekonomiska och Sociala kommittén. COM(2014) 389 final.

European Patent Office (EPO) och European Union Intellectual Property Office (EUIPO) (2016). *Intellectual property rights intensive industries and economic performance in the European Union. Industry-Level Analysis Report. 2nd edition*. A joint project between the European Patent Office and the European Union Intellectual Property Office.

Falvey, R, Foster, N och Greenaway, D (2004). Intellectual Property Rights and Economic growth. *Research Paper Series. Internationalisation of Economic Policy*. Research Paper 2004/12. The University of Nottingham.

Fink, C och Maskus, K (2005). *Intellectual property and development, Lessons from Recent Economic Research*. A copublication of the World Bank and Oxford University Press. Washington: World Bank.

Fink, C and Primo Braga, C (1999). *How Stronger Protection of Intellectual Property Rights Affects International Trade Flows*. In Fink, C och Maskus, K (2005), *Intellectual Property and Development: Lessons from Recent Economic Research*, pp. 19–40.

Gervais, D (2003). *The TRIPS Agreement. Drafting History and Analysis*. Andra upplagan. London: Sweet & Maxwell.

Gould, D och Gruben, W (1996). The role of intellectual property rights in economic growth. *Journal of Development Economics* Vol. 48 (1996) 323-350. Elsevier Science B.V.

Hassan, E, Yaqub, O, och Diepeveen, S (2010). *Intellectual Property and Developing Countries. A review of the literature*. Santa Monica, Arlington, Pittsburgh och Cambridge: Rand Corporation.

Higino Schneider, P (2005). International trade, economic growth and intellectual property rights: A panel data study of developed and developing countries. *Journal of Development Economics* 78 (2005) 529-547. Elsevier B.V.

- Holgersson Marcus (2016). *Management av immateriella tillgångar. En litteraturstudie och inriktning för framtida forskning*. Göteborg: Stiftelsen IMIT och Chalmers tekniska högskola.
- Kanwar, S och Evenson, R (2003). Does intellectual property protection spur technological change? *Oxford Economic Papers* 55 (2003), 235-264. Oxford: Oxford University Press.
- Kommerskollegium (2016). *Sambandet mellan handel, tillväxt och fattigdom*. Stockholm: Kommerskollegium.
- Kommerskollegium (2016:1). *Handel och social hållbarhet. En kartläggning och analys*. Stockholm: Kommerskollegium.
- Kommerskollegium (2016:5). *Vad hindrar svensk utrikeshandel? Kommerskollegiums företagsundersökning 2016*. Stockholm: Kommerskollegium.
- Kommerskollegium (2015). *Online Trade, Offline Rules. A Review of Barriers to e-commerce in the EU*. Stockholm: Kommerskollegium.
- Kommerskollegium (2012:5). *Piratkopiering i världshandeln - och andra immaterialrättsliga problem i BRIC, Indonesien och Japan ur ett handelspolitiskt perspektiv*. Stockholm: Kommerskollegium.
- Kommerskollegium (2004). *WTO-avtalens konsekvenser för u-länder*. Stockholm: Kommerskollegium.
- Kyoung Kim, Y, Lee, K, Park, W och Choo, K (2012). Appropriate intellectual property protection and economic growth in countries at different levels of development. *Research Policy* 41 (2012) 358-375.
- Lukauskas, A, Stern, R och Zanini, G (2013). *Handbook of Trade Policy for Development*. Oxford: Oxford University Press.
- Maskus, K (2012). *Private rights and public problems. The global economics of intellectual property in the 21st century*. Washington DC: Peterson Institute for International Economics.
- Maskus, K (2000). *Intellectual Property Rights in the Global Economy*. Washington DC: Institute for International Economics.
- Maskus, K och Penubarti, M (1995). How trade related are intellectual property rights? *Journal of International Economics* 39 (1995) 227-248.
- Swiss National Centre of Competence in Research (2013). *The Correlation between the Level of Patent Protection and International Trade*. Working Paper no 2013/36.

OECD och European Union Intellectual Property Office, EUIPO (2016). *Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact*. Paris: OECD Publishing.

OECD (2015). *OECD Innovation Strategy 2015, An Agenda for Policy Action*. Meeting of the OECD Council at Ministerial Level, Paris, 3-4 June.

OECD (2013). Supporting investment in Knowledge Capital, Growth and Innovation. Paris: OECD Publishing. Tillgänglig på <http://dx.doi.org/10.1787/9789264193307-en>

OECD, Main Science and Technology Indicators.
<https://www.oecd.org/sti/msti.htm>

Park, W and Lippoldt, D (2008). *Technology Transfer and Economic Implications of the Strengthening of Intellectual Property Rights in Developing Countries*. OECD Trade Policy Papers no. 62. Paris: OECD Publishing.

Park, W (2005). *Do intellectual Property Rights Stimulate R&D and Productivity Growth? Evidence from Cross-national and Manufacturing Industries Data*. I Putnam, J (ed) (2005). Intellectual property and innovations in the knowledge-based economy. Ottawa: Industry Canada.

SOU 2015:16. *Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar*. Betänkande av utredningen om immaterialrättens roll i innovationssystemet. Stockholm: Näringsdepartementet.

Smarzynska Javorcik, B (2004). *The Composition of Foreign Direct Investment and Protection of Intellectual Property Rights: Evidence from Transition Economies*. I Fink och Maskus (2005).

Världsbanken (2008). *Global Economic Prospects, Technology Diffusion in the Developing World*. Washington DC: The International Bank for Reconstruction and Development/ The World bank.

Wei, Shang-Jin, Xie, Zhuan och Zhang, Xiaobo (2016). From “made in China” to “innovated in China”: Necessity, prospect, and challenges. *NBER Working paper series*. Working paper 22854. Cambridge: National Bureau of Economic Research.

World Health Organization (WHO), World Intellectual Property Organization (WIPO) och World Trade Organization (WTO) (2012). *Promoting Access to Medical Technologies and Innovation. Intersections between public health, intellectual property and trade*. Genève: WTO-sekretariatet.

World Intellectual Property Organization, Wipo (2017). *World Intellectual Property Indicators 2017*. Geneva: World Intellectual Property Organization.

World Intellectual Property Organization, Wipo (2011). *World Intellectual Property Report 2011 - The Changing Face of Innovation*. WIPO Economics and Statistics Series. World Intellectual Property Organization.

World Intellectual Property Organization, Wipo (2009). *The Economics of Intellectual Property. Suggestions for Further Research in Developing Countries and Countries with Economies in Transition*. World Intellectual Property Organization.

Wunsch-Vincent, S, Dr. (2009). The Economic argument for a patent system: A modern development perspective. *Quarterly Economic Viewpoint Publication*, Issue 3.

Unctad (2012). *Technology and Innovation Report 2012. Innovation, Technology and South-South Collaboration*. Genève: United Nations Conference on Trade and Development/ UNCTAD.

Unctad och International Centre for Trade and Sustainable Development, ICTSD (2005). *Resource Book on TRIPS and Development*. New York: Cambridge University Press. UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development.

United Nations Industrial Development Organization, Unido (2006). *The Role of Intellectual Property Rights in Technology Transfer and Economic Growth: Theory and Evidence*. Working Papers. Wien: United Nations Industrial Development Organization.